

Miloš Vojtěchovský

LAUDATIO

u příležitosti udělení Ceny Nadace Dagmar a Václava Havlových VIZE 97

Stanislavu Grofovi

Pražská křižovatka

5. října 2007

STANISLAV GROF (76) je vysoce erudovaným a světově proslulým psychiatrem a filozofem, jehož první polovinu života formovala Praha, lékařská fakulta Univerzity Karlovy, psychiatrická praxe v léčebnách Kosmonosy a Bohnice a významně i tvůrčí prostředí pražského Výzkumného ústavu psychiatrického. Jeho osobnost byla hluboce ovlivněna psychoanalytickým výcvikem a sérií prodělaných LSD zážitků v letech 1945 – 1966. Ve svých 29 letech získal Grof specializační atestaci z psychiatrie a jako 34letý obhájil kandidátskou práci na téma „Užití LSD v klinické praxi“. Až do svého odchodu na stipendijní pobyt v USA, na jaře 1967, se intenzívně angažoval v psychoterapeuticky zaměřených přednáškách, a společně s Milanem Hausnerem prezentoval své nové pohledy na léčbu řady psychických poruch resistantních na tehdejší dostupnou terapii. Československo patřilo v 60 letech 20. století k významným centrům výzkumu halucinogenních látek. Uvolnění v mezinárodních stycích tak otevřelo cestu prezentovat podstatné a často i převratné objevy v odkrytých mechanismech lidského nevědomí na světových setkáních odborníků. Tolik ve stručnosti o Grofově profesionální dráze v naší zemi.

Americká epocha Stanislav Grofa v jeho druhé životní polovině je poznamenána takřka raketovou kariérou vzestupu na poli vědeckého bádání o nových cestách objevování hlubin lidského nevědomí. Grof vedl déle než 5 let výzkumný projekt o terapeutickém využití psychedelik na baltimorské John Hopkinsově univerzitě. Později přešel do kalifornského ústavu ESALEN, kde se stal významným členem interdisciplinárního týmu intelektuálních špiček USA formujících základy nové disciplíny – HUMANITNÍ PSYCHOLOGIE. Zakládá společnost pro transpersonální psychologii (1968), která se od roku 1972 transformuje v mezinárodní ITA (INTERNATIONAL TRANSPERSONAL ASSOCIATION) a Stanislav Grof se stává jejím prvním prezidentem. Podobně jako v Československu, i v USA se legální podmínky pro aplikaci psychedelických drog značně zhoršují, a proto se S. Grof společně se svou ženou Christinou snaží hledat jiné nefarmakologické přístupy k výzkumu nevědomí. Nacházejí je v modifikaci dávných praktik Východu – a formují koncepci tzv. Prodlouženého intenzivního dýchání, který nazvali „holotropní dýchání“. Své zkušenosti z vlastních experienciálních zážitků, dále u stovek klientů z řady zdravých dobrovolníků, profesionálů, somaticky nemocných a pacientů s dušními poruchami s více než 4000 exkurzemi do nevědomí, shrnul do stovky časopiseckých sdělení a publikoval v řadě monografií, z nichž osm bylo přeloženo do češtiny.

Naše odborná i laická veřejnost měla od roku 1991 opakovaně možnost seznámit se s teorií i s praxí Grofovy transpersonální psychologie na několika akcích v Praze, z nichž konference ITA v roce 1992 byla vědeckým i společenským oficiálním návratem jeho učení do rodné Prahy.

Život každého jednotlivce je ohraničen dvěma mezníky: narozením a smrtí. Na období několika let po narození si vesměs nic nepamätujeme a na poslední fázi našeho života nechceme ani myslet. Grof dokázal pomocí psychedelik pronikat k samým kořenům ontogenetického vývoje lidských životů i do složitých peripetií perimortální psychologie. Když S. Freud před více než 100 lety poodhalil zákonitosti vývoje dětské sexuality a poukázal na jejich význam pro budoucí duševní zdraví, kulturní svět byl šokován a většina tehdejších neuropsychiatrů Freudovy závěry zpochybňovala. Když později dva vídenští psychoanalytici (W. Reich a O. Rank) přišli s tvrzením, že budoucí lidský duševní život může být traumatizován již zážitky z prostupu plodu porodním kanálem, byl šokován sám S. Freud a své kolegy pokáral, a jednoho z nich dokonce vyloučil z psychoanalytické společnosti. O několik desetiletí později Grof nejenže potvrzuje zákonitosti postulované Freudem, ale i Reichem a Rankem. Doplňuje je o traumatický zážitek porodní fáze prostupu lidského plodu z mateřského lůna o symbolicky prožívaný stav smrti a znovuzrození, který se uplatňuje v genezi mnohých psychických poruch dospělého člověka. Tyto Grofovy postuláty jsou i dnes zpochybňovány nejen ortodoxními psychoanalytiky, ale i neurofyziology, podle nichž mozek plodu postrádá matrice pro trvalé uložení časných počitků v paměti.

Grof však jde ještě dále: v průběhu pokračující psychedelické terapie se setkává s jinými neobvyklými zážitky svých klientů, které překračují hranice chápání lidské psychiky a jejichž prožití má značný terapeutický potenciál. Grof hledá oporu v interpretaci těchto transcendentálních zážitků v jiných oborech: v Jungově učení o archetypech a kolektivním nevědomí, v mystických zkušenostech východních náboženství, v pojetí kosmického vědomí současných astrofyziků, v transech a v ceremoniálech, rituálech afro-asijských národů a v epizodách náboženských, uměleckých a vědeckých inspirací. Domnívá se, že spiritualita zahrnutá do moderních vědeckých paradigmat bude hrát významnou úlohu ve filozofiích 21. století. Formuje novou psychologickou hypotézu o „rozšířeném vědomí“. Toto Grofovo pojetí transpersonální psychologie se však setkává s kritikou, s nepochopením současné psychiatrie, psychologie, antropologie i ostatních věd a také s rezervovaným postojem až s odmítáním skepticky orientovaných přírodovědců a představitelů současných církví.

Některým postulátům Grofových studií lze sotva uvěřit, pokud jsme sami na sobě nezakusili ony stavy změněné mysli indukované psychedelickou drogou. Nezapomeňme, že halucinogeny v Grofově pojetí jsou farmakologickými katalyzátory pro uvolnění doposud skrytých duševních pochodů, které nelze jinak zkoumat za normálního stavu vědomí. Tyto látky jsou pro psychiatra obdobnou pomůckou, jakou je pro astronoma dalekohled či pro přírodovědce drobnohled.

Vědecká konference při příležitosti stých narozenin Alberta Hoffmanna, objevitele LSD a Psilocybinu, která se konala v lednu 2006 v Basileji, připomenula, že více než 60letá éra klinického používání psychedelik skrývá v sobě značný a zatím dostatečně nevyužitelný léčebný potenciál. Tato látka v rukou odpovědného lékaře a výzkumníka, jakým je Stanislav Grof a jemu podobní, přináší nové možnosti experimentální psychiatrie, psychologie a psychoterapie a může snížit rizika nebezpečného a nekontrolovaného zneužívání, jakého jsme svědky v současné době na celém světě.